

Основні тенденції сучасного реформування законодавства України у сфері охорони здоров'я

М. А. Аніщенко*

Запорізький державний медичний університет, Україна

Мета роботи – дослідити основні напрями розвитку законодавства України у сфері охорони здоров'я, виявити проблеми реформування цього законодавства, окреслити шляхи їх вирішення.

Матеріали та методи. Протягом дослідження проаналізували нормативно-правову базу України. Використали методи аналізу та синтезу, порівняльно-правовий і структурно-системний методи.

Результати. Основними тенденціями сучасного реформування законодавства у сфері охорони здоров'я є такі напрями його розвитку: зміна концепції фінансування закладів охорони здоров'я, діджиталізація сфери охорони здоров'я, удосконалення системи трансплантації анатомічних матеріалів людині, зміна вимог до професійних компетентностей керівних працівників закладів охорони здоров'я, підвищення впливу громадськості у сфері охорони здоров'я, підвищення доступності пацієнтам лікарських засобів і компонентів крові, посилення антикорупційних вимог до закладів охорони здоров'я. Крім того, зроблена спроба запровадження лікарського самоврядування.

Висновки. Незважаючи на загалом позитивні тенденції реформування законодавства про охорону здоров'я, виникають деякі проблеми його трансформації, що потребують невідкладного вирішення на законодавчому рівні.

Так, під час реформування фінансового законодавства у сфері охорони здоров'я необхідно пам'ятати про норми Конституції України, які затверджують: наявна мережа закладів охорони здоров'я не може бути скорочена. Крім того, необхідно розробити пакет змін у законодавство, яким чітко регламентувати здійснення лікувально-діагностичної роботи наукових і науково-педагогічних працівників закладів вищої (післядипломної) медичної освіти та медичних науково-дослідних установ в умовах сучасної трансформації охорони здоров'я, адже така робота є необхідною умовою забезпечення освітнього та наукового процесів.

Необхідно також розширити впровадження діджиталізації в охорону здоров'я, зокрема для фіксації актів волевиявлення, що є дуже актуальним у контексті надання інформованої згоди на медичне втручання пацієнтом або його законним представником.

Вважаємо, що в сучасних умовах розвитку медичної освіти недоцільним є надання доступу до медичних професій на підставі рішення органів медичного самоврядування.

The main tendencies of the current reform of the Ukrainian legislation in the field of health care

M. A. Anishchenko

The purpose of the research – to study the basic development directions of the legislation of Ukraine in the field of health care, to identify problems of reformation of the above legislation, to outline ways of their solution.

Materials and methods. Regulatory framework of Ukraine, method of analysis, method of synthesis, comparative-legal method, structural-system method.

Results. The main tendencies of the current reform of the legislation in the field of health care are the following directions of its development: change of the concept of financing of health care institutions, the digitization of the health care sphere, improvement of the system of transplantation of anatomical materials to a person, change of requirements to the professional competencies of executives of health care institutions. Increase public health impact, increase access to medicines and blood components for patients, increase anti-corruption requirements for healthcare facilities. In addition, there is an attempt to introduce self-government.

Conclusions. In spite of the positive tendencies in the overall reform of the health care legislation, there are some problems with its transformation, which need urgent resolution at the legislative level.

Thus, when reforming the financial legislation in the field of health care, it is necessary to remember the norms of the Constitution of Ukraine, which say that the current network of health care institutions cannot be reduced. In addition, it is necessary to develop a package of amendments to the legislation, which should clearly regulate the implementation of medical and diagnostic work of scientific

ВІДОМОСТІ ПРО СТАТТЮ

<http://pharmed.zsmu.edu.ua/article/view/207205>

УДК: 34:614.2]-048.35
DOI: [10.14739/2409-2932.2020.2.207205](https://doi.org/10.14739/2409-2932.2020.2.207205)

Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики. 2020. Т. 13, № 2(33). С. 278–287

Ключові слова: реформа фінансування охорони здоров'я, діджиталізація, трансплантація, безперервний професійний розвиток лікарів, доступність лікарських засобів, посилення антикорупційних вимог, лікарське самоврядування.

*E-mail: amakpu@ukr.net

Надійшла до редакції: 28.01.2020 // Після доопрацювання: 31.01.2020 // Прийнято до друку: 07.02.2020

and scientific-pedagogical workers of institutions of higher (postgraduate) medical education and medical research institutions in the conditions of modern healthcare transformation, because such work is a prerequisite for ensuring educational and scientific processes.

There is also a need to expand the introduction of health digitization, including for the purpose of fixing acts of will, which is very relevant in the context of providing informed consent to medical intervention by a patient or his legal representative.

In addition, we believe that in the current conditions of development of medical education, the granting of access to the medical professions based on the decisions of medical self-government bodies is inappropriate.

Key words: health care reform, digitization, transplantation, continuing medical education, availability of medicines, strengthening of anti-corruption requirements, professional autonomy.

Current issues in pharmacy and medicine: science and practice 2020; 13 (2), 278–287

Основные тенденции современного реформирования законодательства Украины в сфере здравоохранения

М. А. Анищенко

Цель работы – исследовать основные направления развития законодательства Украины в сфере здравоохранения, установить проблемы реформирования указанного законодательства, наметить пути их решения.

Материалы и методы. В ходе исследования изучили нормативно-правовую базу Украины. Используются методы анализа и синтеза, сравнительно-правовой и структурно-системный методы.

Результаты. Основные тенденции современного реформирования законодательства в сфере здравоохранения – такие направления его развития: изменение концепции финансирования учреждений здравоохранения, диджитализация сферы здравоохранения, усовершенствование системы трансплантации анатомических материалов человека, изменение требований к профессиональной компетенции руководящих работников учреждений здравоохранения, увеличение влияния общественности в сфере здравоохранения, повышение доступности пациентам лекарственных препаратов и компонентов крови, усиление антикоррупционных требований к учреждениям здравоохранения. Кроме того, сделана попытка учреждения врачебного самоуправления.

Выводы. Несмотря на в целом позитивные тенденции реформирования законодательства в сфере здравоохранения, возникают некоторые проблемы в его трансформации, которые требуют неотложного решения на законодательном уровне.

При реформировании финансового законодательства в сфере здравоохранения необходимо помнить о нормах Конституции Украины, которыми установлено: действующая сеть учреждений здравоохранения не может быть сокращена. Кроме того, необходимо разработать пакет изменений в законодательство, которые четко регламентируют осуществление лечебно-диагностической работы научных и научно-педагогических работников учреждений высшего (последипломного) медицинского образования и медицинских научно-исследовательских учреждений в условиях современной трансформации здравоохранения, ведь такая работа – необходимое условие обеспечения образовательного и научного процессов.

Необходимо также расширить внедрение диджитализации в здравоохранение, в том числе для фиксации актов волеизъявления, что очень актуально в контексте предоставления информированного согласия на медицинское вмешательство пациентом или его законным представителем.

Считаем, что в современных условиях развития медицинского образования нецелесообразно предоставление доступа к медицинским профессиям на основании решений органов медицинского самоуправления.

Ключевые слова: реформа финансирования здравоохранения, диджитализация, трансплантация, непрерывное профессиональное развитие врачей, доступность лекарственных препаратов, усиление антикоррупционных требований, врачебное самоуправление.

Актуальные вопросы фармацевтической и медицинской науки и практики. 2020. Т. 13, № 2(33). С. 278–287

Останнім часом сфера охорони здоров'я перебуває у стадії перманентної трансформації, що ґрунтується на фундаментальному реформуванні законодавства, що регулює цю сферу суспільного буття. Для науки важливо проаналізувати основні тенденції реформування названого законодавства, визначивши його головні ознаки та напрями впливу на суспільні відносини для оцінювання ефективності характеру регулювального впливу та в разі необхідності окреслення шляхів удосконалення правового регулювання цих правовідносин у сфері охорони здоров'я.

Основні напрями реформування законодавства у сфері охорони здоров'я досліджували С. Стеценко, В. Стеценко, І. Сенюта, О. Солдатенко, А. Мусієнко, Я. Радиш, Д. Карамішев, О. Алексєєв, Ю. Сізінцова тощо. Однак через постійні зміни законодавства в цій сфері та транс-

формацію охорони здоров'я необхідне продовження наукових досліджень для усунення пробілів у праві й удосконалення регулювання цих правовідносин.

Мета роботи

Дослідити основні напрями розвитку законодавства України у сфері охорони здоров'я, виявити проблеми реформування цього законодавства, окреслити шляхи їх вирішення.

Матеріали і методи дослідження

Протягом дослідження проаналізували нормативно-правову базу України. Використали методи аналізу та синтезу, порівняльно-правовий і структурно-системний методи.

Результати

На думку Т. Миськевича, Конституція України визнає життя та здоров'я громадян найвищою соціальною цінністю та проголошує державу гарантом забезпечення, утвердження прав і свобод людини. Але наявна тенденція до погіршення стану медичної системи у країні створює дедалі більші проблеми для реалізації задекларованого права людини на отримання медичної допомоги в нашій державі [1].

В. Долот вважає, що одним із пріоритетних напрямів реформування системи охорони здоров'я України є запровадження обов'язкового державного медичного страхування. Вибір цього курсу для виходу галузі з системної кризи має визначити основні перспективи національної моделі розвитку системи охорони здоров'я в Україні [2].

На думку О. Корнійчука, для сучасних тенденцій функціонування системи охорони здоров'я характерна відсутність дієвих заходів щодо укладання необхідної нормативної бази з інтеграції практичної охорони здоров'я та медичної науки й освіти у створенні університетських клінік. До першочергових завдань належить розмежування відповідальності за організацію лікування та навчальної роботи [3].

В академічному тлумачному словнику української мови, слово «тенденція» тлумачиться як «напрямок розвитку чого-небудь» [4].

Наводимо основні напрями розвитку законодавства у сфері охорони здоров'я.

Змінилась концепція фінансування закладів охорони здоров'я. Система фінансування закладів охорони здоров'я, яка полягала у їхньому фактичному утриманні державою та органами місцевого самоврядування, трансформується в систему державних закупівель послуг з медичного обслуговування населення. Правовою основою такої трансформації стали Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» [5], Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я» [6], постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 р. № 1117 «Деякі питання реалізації програми медичних гарантій для первинної медичної допомоги на 2020 рік» [7], постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 р. № 410 «Деякі питання щодо договорів про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій» [8], наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.03.2018 № 504 «Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги» [9] тощо.

Говорячи про значення названих змін, необхідно відзначити, що і фахівці охорони здоров'я, і населення оцінюють їх по-різному. З одного боку, є значний соціально корисний результат реалізації названих нормативно-правових актів, що виявляється в підвищенні оплати праці медичного персоналу, задіяного в наданні первинної медичної допомоги, визначення чіткого

переліку послуг, що підлягають оплаті за програмою медичних гарантій, підвищення рівня персоналізації та зручності отримання медичної допомоги. З іншого боку, є негативні аспекти запровадження цих нормативно-правових актів: певні ознаки дискусійності на предмет відповідності ст. 49 Конституції України [10], скорочення мережі закладів охорони здоров'я, невисокий рівень якості та доступності медичної допомоги в сільській місцевості, скорочення медичного персоналу. Зазначимо також, що послуги із вторинної та третинної медичної допомоги за програмою медичних гарантій мають надаватися в Україні з квітня 2020 року, однак нормативно-правові акти щодо деталей їхньої реалізації досі не ухвалені.

Доволі цікавим є нещодавно ухвалений Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо невідкладних заходів у сфері охорони здоров'я» [11]. Його ухвалення продиктоване необхідністю підвищення ефективності реалізації сучасної реформи охорони здоров'я. Так, спрощено процедуру реорганізації закладів охорони здоров'я з установ у підприємства; в рамках співробітництва територіальних громад надано можливість утворювати заклади охорони здоров'я у формі спільних комунальних підприємств; дано визначення дефініції «госпітальний округ» та визначено обов'язок органів місцевого самоврядування щодо розвитку госпітального округу; підвищено стандарти оплати праці водіїв бригаад екстреної медичної допомоги до рівня медичних працівників. Крім того, цим законом скасовано встановлене відповідно до приписів Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» [5] обмеження для державних і комунальних закладів охорони здоров'я, що є надавачами послуг за програмою медичних гарантій, обсягу платних медичних послуг у 20 % від обсягу всіх наданих послуг; відкладено реалізацію державних гарантій медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій за усіма видами медичної допомоги до 1 квітня 2020 р.

Діджиталізація у сфері охорони здоров'я. Останні декілька років ознаменувалися стрімкою імплементацією цифрових комп'ютерних технологій у сферу охорони здоров'я. Правові засади цього процесу: Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» [5], постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2017 р. № 152 «Про забезпечення доступності лікарських засобів» [12], постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2018 № 503 «Про затвердження Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу» [13], постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 р. № 410 «Про договори про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій» [8], постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 р. № 411 «Деякі питання електронної системи охорони здоров'я» [14].

Законом України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» [5] визначено, що електронна система охорони здоров'я – інформаційно-телекомунікаційна система, що забезпечує автоматизацію ведення обліку медичних послуг та управління медичною інформацією шляхом створення, розміщення, оприлюднення та обміну інформацією, даними та документами в електронному вигляді, до складу якої входять центральна база даних та електронні медичні інформаційні системи, між якими забезпечено автоматичний обмін інформацією, даними та документами через відкритий програмний інтерфейс. Постановою Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 р. № 411 передбачено, що в центральній базі ведуться такі реєстри: 1) Реєстр пацієнтів; 2) Реєстр декларацій про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу; 3) Реєстр суб'єктів господарювання у сфері охорони здоров'я; 4) Реєстр медичних спеціалістів; 5) Реєстр медичних працівників; 6) Реєстр договорів про медичне обслуговування населення; 7) Реєстр договорів про реімбурсацію [14].

На основі електронної системи охорони здоров'я розроблено зручні для пацієнтів та інших учасників правовідносин в сфері охорони здоров'я інтернет-сервіси, за допомогою яких можна обрати лікаря та укласти з ним декларацію, виписати та отримати електронний рецепт на ліки, записатися на прийом до лікаря, укласти договір з Національною службою здоров'я України, здійснюється процес звітування за надані медичні послуги. Однак, на жаль, досі не діджиталізовано такий важливий процес для правового регулювання медичних правовідносин, як надання згоди на медичне втручання. Через цей пробіл у законодавстві отримання згоди є складною проблемою для лікарів, особливо за умови фізичної відсутності батьків поряд із дитиною.

Трансплантація органів. Законодавство про трансплантацію також розвивається динамічно. Нещодавно, а саме 20 грудня 2019 р. ухвалено Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людині» [15], яким зроблено відповідні зміни в Кримінальний кодекс України, Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [16], Закон України «Про поховання та похоронну справу» [17], «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» [18].

Цим законом надано право другому з подружжя або одному з близьких родичів ухвалювати рішення щодо передачі тіла чи анатомічних матеріалів померлого науковим або навчальним закладам, закладам охорони здоров'я, якщо це не суперечить волевиявленню померлого. Також законом уведено поняття єдиної державної інформаційної системи трансплантації органів і тканин, державної інформаційної системи трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин, потенційного донора гемопоетичних стовбурових клітин тощо. Крім того, законом наповнено новим змістом такі поняття, як бригада вилучення анатомічних матеріалів людини, діяльність, що пов'язана з трансплантацією, імплантація, трансплант-координатор.

Закон також значно розширив функції Міністерства охорони здоров'я України з питань державного управління трансплантацією. Зокрема, на МОЗ України покладено утворення спеціалізованої державної установи у сфері трансплантації органів, тканин і клітин, що здійснює організаційно-методичне керівництво закладами охорони здоров'я, що надають медичну допомогу із застосуванням трансплантації та/або здійснюють діяльність, пов'язану з трансплантацією, трансплант-координацією та вирішенням спорів.

Законом України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» [18] передбачено ст. 10, яка визначає участь громадськості (волонтерів) у діяльності, що пов'язана з трансплантацією. Цим законом забороняється реклама анатомічних матеріалів людини (крім соціальної реклами) для популяризації трансплантації анатомічних матеріалів людини, а також суттєво розширено межі міжнародного співробітництва з питань трансплантації анатомічних матеріалів людини, зокрема розширено коло суб'єктів такого співробітництва, до яких належать неприбуткові організації та установи, інші юридичні особи, які провадять діяльність, що пов'язана з трансплантацією анатомічних матеріалів людини.

Отже, названі зміни до законодавства спрямовані на удосконалення та забезпечення юридичних, організаційно-технічних і соціально-психологічних умов для широкого застосування трансплантації анатомічних матеріалів як інноваційного прогресивного методу лікування.

Зміна вимог до професійних компетентностей керівних працівників закладів охорони здоров'я. Основна проблема полягає в тому, що нині всі функції – і адміністративні, і медичні – в українських медзакладах виконує головний лікар. Це величезний масив роботи, який у багатьох розвинених країнах світу виконують два фахівці: генеральний директор займається ключовими адміністративними питаннями, а медичний директор курує всі медичні процеси. Такі кадрові рішення вже десятки років ефективно діють у всьому світі, зокрема в багатьох країнах-членах Європейського Союзу [1].

Міністерством охорони здоров'я України 31.10.2018 р. видано наказ № 1977 [19], яким затверджено Зміни до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 78 «Охорона здоров'я» (далі – Зміни). Зокрема, цими Змінами виключено кваліфікаційні характеристики таких посад для нових призначень після 01 січня 2019 р.: головний лікар закладу охорони різних територіальних рівнів і заступник головного лікаря з медсестринства. Натомість введено кваліфікаційні характеристики посад: генеральний директор (директор)/начальник (завідувач) закладу охорони здоров'я, заступник генерального директора (директора)/начальника (завідувача) закладу охорони здоров'я, медичний директор [19].

Як свідчить аналіз названих Змін, здобувачі цих посад повинні мати чималий обсяг правових компетентностей. Так, генеральний директор (директор)/начальник (завідувач) закладу охорони здоров'я крім іншого повинен

знати Конституцію України, закони, постанови, укази, розпорядження, рішення та інші нормативно-правові акти органів державної влади і місцевого самоврядування, які регулюють порядок діяльності закладу охорони здоров'я; податкове та екологічне законодавство; порядок укладення та виконання господарських і фінансових договорів, галузевих тарифних угод, колективних договорів і регулювання соціально-трудових відносин; трудове законодавство. Освітні вимоги до посади: до 01 січня 2022 р. – вища освіта за ступенем магістра спеціальності галузі знань «Управління та адміністрування» або «Публічне управління та адміністрування» або «Право» або «Соціальні та поведінкові науки» або «Гуманітарні науки» або «Охорона здоров'я» та спеціалізацією «Організація і управління охороною здоров'я»; з 01 січня 2022 року – вища освіта за ступенем магістра спеціальності галузі знань «Управління та адміністрування» або «Публічне управління та адміністрування» або «Охорона здоров'я» або «Право» або «Соціальні та поведінкові науки» або «Гуманітарні науки». У разі не управлінської освіти необхідна наявність вищої освіти (магістерський рівень) у галузі знань «Управління та адміністрування» або «Публічне управління та адміністрування» (крім керівників закладів охорони здоров'я, які надають тільки первинну медичну допомогу) [19].

Заступник генерального директора (директора)/ начальника (завідувача) закладу охорони здоров'я та медичний директор повинні також мати високі правові компетентності.

Підвищення впливу громадськості у сфері охорони здоров'я. Наприклад, обранню на посаду керівника закладу охорони здоров'я має передувати проходження конкурсного відбору, передбаченого постановою Кабінету Міністрів України від 27.12. 2017 р. № 1094 «Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посади керівника державного, комунального закладу охорони здоров'я» [20]. Відповідно до цієї постанови, конкурс проводиться конкурсною комісією (яка діє постійно або для проведення окремого конкурсу), до складу якої входять у рівній кількості представники органу управління, представники трудового колективу відповідного закладу, обрані на загальних зборах трудового колективу, представники громадської ради органу управління або особи (за згодою), делеговані громадськими об'єднаннями з питань захисту інтересів громадян у сфері охорони здоров'я та/або у сфері запобігання корупції та антикорупційної діяльності (за умови реєстрації таких громадських об'єднань не менш як за два роки до дати рішення про проведення конкурсу) та погоджені громадською радою при органі управління – по одній особі від кожного громадського об'єднання.

За результатами заслуховування конкурсних пропозицій і співбесід конкурсна комісія шляхом голосування обирає серед учасників конкурсу одну кандидатуру, яка відповідає встановленим вимогам, – переможця конкурсу. Після цього конкурсна комісія робить відповідне подання керівникові органу управління, що здійснює

призначення переможця конкурсу на посаду керівника закладу. Рішення про призначення на посаду та укладення контракту на строк від 3 до 5 років ухвалюється протягом місяця з дня внесення конкурсною комісією відповідного подання [20].

Підвищенню ролі громадськості у сфері охорони здоров'я також сприяє постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 р. № 1077 «Про спостережну раду закладу охорони здоров'я та внесення змін до Типової форми контракту з керівником державного, комунального закладу охорони здоров'я» [21], якою передбачено створення спостережної ради при кожному закладі охорони здоров'я за активної участі представників громадськості та громадських об'єднань. Крім того, на виконання ст. 7, ст. 24 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [16] видано наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23.07.2014 р. № 517 «Про затвердження Примірного положення про опікунську раду при закладі охорони здоров'я» (в редакції наказу від 01.10.2018 р. № 1773), відповідно до якого опікунська рада при закладі охорони здоров'я є громадським консультативно-дорадчим органом, що створений для сприяння діяльності закладу охорони здоров'я і поліпшення його матеріально-технічної бази, покращення якості та доступності медичних послуг населенню України, реалізації права громадян на участь в управлінні охороною здоров'я [22].

Безперервний професійний розвиток лікарів регулюється постановою Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 р. № 302 «Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я» [23], наказом Міністерства охорони здоров'я від 22.02.2019 № 446 «Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів [24]. Згідно з цими нормативно-правовими актами, лікарі самі обирають форми безперервного професійного розвитку, набирають за них відповідні бали, створюють особисте освітнє портфоліо. Бали безперервного освітнього розвитку підлягають щорічній перевірці органом, при якому утворено відповідну атестаційну комісію. За рік кожен лікар повинен набрати мінімум 50 балів.

Лікарське самоврядування (проект закону). Однією з актуальних тенденцій реформування законодавства в сфері охорони здоров'я є запровадження на законодавчому рівні лікарського самоврядування. Яскраве підтвердження цього – обговорення в українському парламенті законопроекту № 2445 від 14.11.2019 року «Про самоврядування медичних професій в Україні» [25], який зареєстровано групою народних депутатів, серед них є члени чинного на цей час Комітету Верховної Ради України з питань здоров'я нації та який на сьогодні остаточно не ухвалений парламентом. У цьому законопроекті лікарське самоврядування розглядають значно ширше – як самоврядування медичних професій, до яких належать медичні сестри, фельдшери та інші представники медичних спеціальностей. Однак точного переліку медичних професій у законопроекті немає, не зазначено

посилання на підзаконний нормативно-правовий акт, в якому має бути наведений такий перелік, аби уникнути різночитань.

Відповідно до цього законопроекту, до функцій Палати медичних професій як самоврядної організації медичних працівників належать:

- 1) надає право здійснювати медичну діяльність медикам;
- 2) забезпечує створення та ведення Реєстру представників медичних професій, підтримує його діяльність;
- 3) встановлює рівень якості, своєчасності та повноти надання медичної допомоги медиками;
- 4) розробляє та затверджує Кодекс етики представників медичних професій Палати;
- 5) розробляє методичні та рекомендаційні матеріали щодо відповідної медичної діяльності;
- 6) розробляє стандарти медичної допомоги (медичні стандарти), клінічні настанови, клінічні протоколи, подає їх для затвердження центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я;
- 7) вносить до органів державної влади пропозиції щодо здійснення регуляторної діяльності у сфері медицини;
- 8) забезпечує збір та узагальнення інформації щодо кількісного складу представників медичної професії, їхнього освітнього, професійного рівня, наукових досягнень;
- 9) представляє професійну медичну спільноту в міжнародних професійних відносинах;
- 10) здійснює інші функції, які передбачені чинним законодавством, статутами Палат та іншими актами Палат [25].

Якщо говорити про міжнародне законодавство, що регламентує це питання, то норми Мадридської декларації про професійну автономію і самоуправління лікарів, що ухвалена 39 всесвітньою медичною асамблеєю в 1987 р., не визначають функцією лікарського самоврядування саме доступ до медичної спеціальності [26]. Названа норма виглядає досить недоцільно в контексті організації системи медичної освіти, що передбачає не лише внутрішній контроль, але й регулярне складання зовнішнього ліцензованого інтегрованого іспиту «Крок», але набуття лікарської кваліфікації – інтернатури. На нашу думку, надання якогось додаткового доступу до медичної спеціальності, враховуючи особливості медичної освіти, є зайвою процедурою, може бути прикладом зарегульованості цього виду відносин та додатковим корупціогенним чинником у галузі охорони здоров'я. В Україні можна провести паралелі щодо прикладу надання доступу до професії самоврядною організацією тільки з Національною асоціацією адвокатів України. Однак, по-перше, адвокат є однією з багатьох юридичних професій; по-друге, юридичну освіту не можна порівнювати з медичною за рівнем практичної підготовки та рівнем контролю знань, навіть термінами навчання.

Вважаємо, що лікарське самоврядування має бути системою незалежних громадських лікарських інсти-

туцій, які мають бути наділені певними правами щодо захисту професійних прав представників медичних професій і прав пацієнтів у разі їх порушення медичними працівниками, а також у разі недотримання ними норм медичної етики через діяльність дисциплінарних комісій. Саме ця діяльність, на наше переконання, має бути основними функціями лікарського самоврядування.

Підвищення доступності пацієнтам лікарських засобів і компонентів крові. Одним із напрямів законотворчої діяльності народних депутатів України є усунення бюрократичних перешкод у сфері охорони здоров'я. Так, 20 грудня 2019 р. прийнято за основу проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо ліквідації штучних бюрократичних бар'єрів та корупціогенних чинників у сфері охорони здоров'я» [27]. Цей проєкт Закону дозволяє реєстрацію в Україні генеричного препарату ще під час дії патентного захисту оригінального лікарського засобу, що дасть можливість підвищити фізичну та економічну доступність лікарських засобів для населення України; дозволяє за окремим рішенням центрального органа виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я, ввезення незареєстрованих в Україні лікарських засобів іноземних держав для медичного забезпечення (медичного застосування) військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу, які направляються для участі в міжнародній операції з підтримання миру і безпеки у складі національного контингенту чи національного персоналу; удосконалює механізм заборони вивезення за межі України донорської крові та її компонентів, що може бути здійснено лише у разі надання гуманітарної допомоги у випадках надзвичайних ситуацій за рішенням Кабінету Міністрів України за умови повного забезпечення ними потреб охорони здоров'я населення України.

Крім того, 14 січня 2020 р. Верховною Радою України прийнято за основу проєкт Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на підвищення доступності лікарських засобів, медичних виробів та інших товарів, які закуповуються Особою, уповноваженою на здійснення закупівель у сфері охорони здоров'я» [28]. Законопроєкт спрямований на забезпечення можливості здійснювати закупівлі медичних товарів за кошти державного бюджету із залученням Закупівельної організації (Особи, уповноваженої на здійснення закупівель у сфері охорони здоров'я), застосування прозорих закупівельних процедур та економії бюджетних коштів, що дасть змогу забезпечити пацієнтів України життєво необхідними, ефективними, безпечними та якісними лікарськими засобами та іншими медичними товарами, а також сприятиме виконанню взятих Україною на себе міжнародних зобов'язань. Законопроєктом пропонується внести відповідні зміни до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [15], а також Законів України «Про лікарські засоби» [29], «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори»

[30], «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [31], «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення своєчасного доступу пацієнтів до необхідних лікарських засобів та медичних виробів шляхом здійснення державних закупівель із залученням спеціалізованих організацій, які здійснюють закупівлі» [32].

Посилення антикорупційних вимог до закладів охорони здоров'я. Реорганізація закладів охорони здоров'я з бюджетних установ у казенні підприємства та комунальні некомерційні підприємства змінює застосування норм корупційного законодавства України для закладів охорони здоров'я. Так, для закладів охорони здоров'я як казенних і комунальних некомерційних підприємств вже більше не застосовується норма абзацу 1 частини 5 ст. 45 Закону України «Про запобігання корупції» [33], що обмежує коло суб'єктів декларування з-поміж посадових осіб закладів охорони здоров'я лише керівниками закладів охорони здоров'я центрального, обласного, районного, міського (міст обласного значення, міст Києва та Севастополя) рівнів. Отже, обов'язок подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, матимуть усі посадові особи закладів охорони здоров'я, що є казенними підприємствами або комунальними некомерційними підприємствами. Антикорупційна освіта є особливим напрямом правової освіти у сфері охорони здоров'я [34].

Висновки

1. Сучасна трансформація охорони здоров'я характеризується численними змінами у законодавство, яким притаманні такі тенденції:

- зміна концепції фінансування закладів охорони здоров'я – перехід від утримання закладів охорони здоров'я до державних закупівель медичних послуг;
- діджиталізація сфери охорони здоров'я, що характеризується створенням державних електронних реєстрів та інтернет-сервісів, які є частиною електронної системи охорони здоров'я (e-Health); це створює технічний базис проведення реформи, є зручним інструментарієм побудови правовідносин у сфері охорони здоров'я, зокрема між пацієнтами та медичними працівниками;
- удосконалення системи трансплантації анатомічних матеріалів людини, що характеризується створенням державної електронної системи трансплантації, спеціальних установ і запровадження посад фахівців з питань трансплантації – трансплант-координаторів, а також спрощенням юридичної регламентації надання згоди донора на трансплантацію;
- зміна вимог до професійних компетентностей керівних працівників закладів охорони здоров'я, що характеризується поділом посади керівника закладу охорони здоров'я на посаду директора (генерального директора) та медичного директора, підвищеними вимогами до правових компетентностей керівників закладів охорони здоров'я;

– підвищення впливу громадськості у сфері охорони здоров'я, що полягає в наданні громадським активістам і громадським організаціям більшого обсягу можливостей щодо участі в ухваленні управлінських рішень, зокрема через спостережні та опікунські ради, конкурсні комісії тощо;

– спроба запровадження лікарського самоврядування, органи якого ухвалювали б рішення про допуск до медичної професії, опікувалися питаннями безперервного професійного розвитку медичних працівників, захищали права медичних працівників і здійснювали б дисциплінарне провадження щодо професійних правопорушень медичних працівників;

– підвищення доступності пацієнтам лікарських засобів і компонентів крові, що характеризується спрощенням порядку реєстрації генеричних лікарських засобів, можливості закупівель лікарських засобів без їх реєстрації в Україні за рішенням Кабінету Міністрів України, удосконалення процедури заборони вивезення з України крові та її компонентів, спрощення процедури державних закупівель лікарських засобів;

– посилення антикорупційних вимог до закладів охорони здоров'я через зміну їх організаційно-правової форми з бюджетних установ на казенні або комунальні некомерційні підприємства, зокрема розширення кола суб'єктів декларування з-поміж працівників закладів охорони здоров'я.

2. На нашу думку, ці законодавчі тенденції є в основному позитивними для суспільства і держави загалом, однак вважаємо за необхідне сформулювати такі пропозиції щодо змін до законодавства в рамках описаних тенденцій:

- зміни фінансування охорони здоров'я не мають супроводжуватися скороченням мережі медичних закладів, скороченням штату медичних працівників, що негативно позначається на доступності медичної допомоги пацієнтам;
- відносини співпраці між закладами медичної освіти, медичними науковими установами та закладами охорони здоров'я щодо спільної діяльності з організації лікувальної, навчальної та лікувальної роботи, що є гарантією практичної складової освітнього та наукового процесу, пройшли повз увагу сучасної трансформації охорони здоров'я та потребують негайного унормування, адже підготовка висококваліфікованих медичних кадрів і запровадження наукових медичних технологій у медичну практику є загальнодержавною справою;
- діджиталізація охорони здоров'я поки що не торкається правових аспектів співпраці лікарів і пацієнтів, зокрема питань надання інформованої згоди за допомогою електронного документообігу, засобів відеотелекомунікаційного зв'язку та його відеофіксації, однак нині в цьому є нагальна потреба;
- лікарське самоврядування, виходячи з рівня розвитку сучасної медичної освіти, не має передбачати ухвалення рішень його органами про доступ до медичної професії.

Конфлікт інтересів: відсутній.

Conflicts of interest: author has no conflict of interest to declare.

Відомості про автора:

Аніщенко М. А., канд. юр. наук, доцент каф. управління і економіки фармації, медичного та фармацевтичного права, Запорізький державний медичний університет, Україна.

Information about author:

Anishchenko M. A., PhD, Associate Professor of the Department of Management and Pharmacy Economics, Medical and Pharmaceutical Law, Zaporizhzhia State Medical University, Ukraine.

Сведения об авторе:

Анищенко М. А., канд. юр. наук, доцент каф. управления и экономики фармации, медицинского и фармацевтического права, Запорожский государственный медицинский университет, Украина.

Список літератури

- [1] Маськевич Т. Реформування системи охорони здоров'я в Україні // *Центр досліджень соціальних комунікацій*. URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=752:reformuvannya-sistemi-okhoroni-zdorov-ya&catid=8&Itemid=350
- [2] Долот В. Система охорони здоров'я в Україні: вибір національної моделі розвитку. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2013. № 2. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=658>
- [3] Корнійчук О. П. Трансформація системи охорони здоров'я України: стан та перспективи. *Український медичний часопис*. 2013. № 4. С. 20-26.
- [4] Академічний тлумачний словник української мови (1970-1980). Тенденція. URL: <http://sum.in.ua/s/tendencija>
- [5] Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19.10.2017 № 2168-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>
- [6] Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я : Закон України від 06.04.2017 № 2002-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2002-19>
- [7] Деякі питання реалізації програми медичних гарантій для первинної медичної допомоги на 2020 рік : постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2018 № 1117. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1117-2018-%D0%BF>
- [8] Деякі питання щодо договорів про медичне обслуговування населення за програмою медичних гарантій : постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 410. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410-2018-%D0%BF>
- [9] Про затвердження Порядку надання первинної медичної допомоги: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 19.03.2018 № 504 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-18>
- [10] Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254 к/96-ВР – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA%96-%D0%B2%D1%80>
- [11] Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо невідкладних заходів у сфері охорони здоров'я: Закон України від 20.12.2019 № 421-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/421-20>
- [12] Про забезпечення доступності лікарських засобів : постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2017 № 152. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152-2017-%D0%BF>
- [13] Про затвердження Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу : постанова Кабінету Міністрів України від 19.03.2018 № 503. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0347-18>
- [14] Деякі питання електронної системи охорони здоров'я: постанова Кабінету Міністрів України від 25.04.2018 № 411. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2018-%D0%BF>
- [15] Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, що регулюють питання трансплантації анатомічних матеріалів людини: Закон України від 20.12.2019 № 418-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/418-20>
- [16] Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>

- [17] Про поховання та похоронну справу: Закон України від 10.07.2003 № 1102-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1102-15>
- [18] Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини: Закон України від 17.05.2018 № 2427-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>
- [19] Про внесення змін до Довідника кваліфікаційних характеристик професій працівників: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 31.10.2018 № 1977. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1977282-18?lang=uk>
- [20] Про затвердження Порядку проведення конкурсу на зайняття посади керівника державного, комунального закладу охорони здоров'я: постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1094. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1094-2017-%D0%BF>
- [21] Про спостережну раду закладу охорони здоров'я та внесення змін до Типової форми контракту з керівником державного, комунального закладу охорони здоров'я: постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1077. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1077-2017-%D0%BF>
- [22] Про затвердження Примірною положення про опікунську раду при закладі охорони здоров'я: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23.07.2014 № 517. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0517282-14?lang=en>
- [23] Про затвердження Положення про систему безперервного професійного розвитку фахівців у сфері охорони здоров'я: постанова Кабінету Міністрів України від 28.03.2018 № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2018-%D0%BF>
- [24] Деякі питання безперервного професійного розвитку лікарів: наказ Міністерства охорони здоров'я від 22.02.2019 № 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0293-19>
- [25] Про самоврядування медичних професій в Україні: законопроект від 14.11.2019 № 2445. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67395
- [26] Мадридська декларація щодо професійної автономії і самоврядування : прийм. 39-ою ВМА, Мадрид, Іспанія, 01.10.1987. БД «Законодавство України» / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_025
- [27] Про внесення змін до деяких законів України щодо ліквідації штучних бюрократичних бар'єрів та корупціогенних чинників у сфері охорони здоров'я: проект Закону України від 03.12.2019 № 306-IX. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2429&skl=10
- [28] Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на підвищення доступності лікарських засобів, медичних виробів та інших товарів, які закуповуються Особою, уповноваженою на здійснення закупівель у сфері охорони здоров'я: проект Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67552
- [29] Про лікарські засоби: Закон України від 04.11.2018 № 123/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80>
- [30] Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 18.12.2019 № 60/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80>
- [31] Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>
- [32] Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення своєчасного доступу пацієнтів до необхідних лікарських засобів та медичних виробів шляхом здійснення державних закупівель із залученням спеціалізованих організацій, які здійснюють закупівлі: Закон України від 01.01.2019 № 2629-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2629-19>
- [33] Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
- [34] Аніщенко М. А. Перспективний розвиток правової освіти у сфері охорони здоров'я як гарантія реалізації медичної реформи в Україні. *Актуальні питання фармацевтичної і медичної науки та практики*. 2019. Т. 12, № 1. С. 67-73. <https://doi.org/10.14739/2409-2932.2019.1.159137>

References

- [1] Maskevych, T. (n.d.). Reformuvannya systemy okhorony zdorovia v Ukraini [Reforming the Health Care System in Ukraine]. *Center for Social Communication Research*. Retrieved from http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=752:reformuvannya-sistemi-okhoroni-zdorov-ya&catid=8&Itemid=350 [in Ukrainian].

- [2] Dolot V. (2013). Systema okhorony zdorovia v Ukraini: vybir natsionalnoi modeli rozvytku [The health care system in Ukraine: choosing a national development model]. *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennia ta rozvytok*, (2). [in Ukrainian]. Retrieved from <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=658>
- [3] Kornychuk, O. P. (2013). Transformatsia systemy okhorony zdorovia Ukrainy: stan ta perspektyvy [Health care transformation in the Ukraine: the state and prospects]. *Ukrainskyi medychnyi chasopys*, (4), 20-26. [in Ukrainian].
- [4] Tendentsiia. (1979). In *Akademichnyi tlumachnyi slovnyk ukrainskoi movy (1970-1980)* [Academic interpretative dictionary of the Ukrainian language (1970-1980)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <http://sum.in.ua/s/tendency>
- [5] Verkhovna Rada of Ukraine. (2017, October 19). *Pro derzhavni finansovi harantii medychnoho obsluhovuvannia naselennia*. Zakon Ukrainy 19.10.2017 No. 2168-VIII [On State Financial Guarantees of Public Health Services (No. 2168-VIII)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>
- [6] Verkhovna Rada of Ukraine. (2017, April 4). *Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo udoskonalennia zakonodavstva z pytan diialnosti zakladiv okhorony zdorovia*. Zakon Ukrainy 06.04.2017 No. 2002-VIII [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Improvement of Legislation on the Activities of Health Care Institutions (No. 2002-VIII)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2002-19>
- [7] Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018, December 18). *Deiaki pytannia realizatsii prohramy medychnykh harantii dlia pervynnoi medychnoi dopomohy na 2020 rik*. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy 18.12.2018 No. 1117 [Some Issues of Implementation of the Medical Guarantee Program for Primary Care for 2020 (No. 1117)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1117-2018-%D0%BF>
- [8] Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018, April 25). *Deiaki pytannia shchodo dohovoriv pro medychnu obsluhovuvannia naselennia za prohramoiu medychnykh harantii*. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy 25.04.2018 No. 410 [Some issues regarding contracts on medical care of the population under the program of medical guarantees (No. 410)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/410-2018-%D0%BF>
- [9] Ministry of Health of Ukraine. (2018, March 19). *Pro zatverdzhennia Poriadku nadannia pervynnoi medychnoi dopomohy*. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy 19.03.2018 No. 504 [On approval of the Procedure for primary care (No. 504)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0348-18>
- [10] Verkhovna Rada of Ukraine. (1996, June 28). *Konstitutsiia Ukrainy*. Zakon Ukrainy 28.06.1996 No. 254 k/96-VR [The Constitution of Ukraine (No. 254 k/96-VR)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80?lang=en>
- [11] Verkhovna Rada of Ukraine. (2019, December 20). *Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo nevidkladnykh zakhodiv u sferi okhorony zdorovia*. Zakon Ukrainy 20.12.2019 No. 421-IX [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Urgent Measures in the Healthcare Sector (No. 421-IX)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/421-20>
- [12] Cabinet of Ministers of Ukraine. (2017, March 17). *Pro zabezpechennia dostupnosti likarskykh zasobiv*. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy 17.03.2017 No. 152 [On ensuring the availability of medicines (No. 152)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/152-2017-%D0%BF>
- [13] Ministry of Health of Ukraine. (2018, March 19). *Pro zatverdzhennia Poriadku vyboru likaria, yakyi nadaie pervynnu medychnu dopomohu, ta formy deklaratsii pro vybir likaria, yakyi nadaie pervynnu medychnu dopomohu*. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy 19.03.2018 No. 503 [On Approval of the Procedure for Selection of Primary Care Doctor and Forms of Declaration on Primary Care (No. 503)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0347-18>
- [14] Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018, April 25). *Deiaki pytannia elektronnoi systemy okhorony zdorovia*. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy 25.04.2018 No. 411 [Some Issues of the Electronic Health Care System (No. 411)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/411-2018-%D0%BF>
- [15] Verkhovna Rada of Ukraine. (2019, December 20). *Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy, shcho rehuliuut pytannia transplantatsii anatomichnykh materialiv liudyny*. Zakon Ukrainy 20.12.2019 No. 418-IX [On Amendments to Some Legislative Acts of Ukraine Regulating the Issue of Transplantation of Human Anatomical Materials (No. 418-IX)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/418-20>
- [16] Verkhovna Rada of Ukraine. (1992, November 19). *Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia*. Zakon Ukrainy 19.11.1992 No. 2801-XII [Fundamentals of the Legislation of Ukraine on Health Care (No. 2801-XII)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
- [17] Verkhovna Rada of Ukraine. (2003, July 10). *Pro pokhovannia ta pokhoronnu spravu*. Zakon Ukrainy 10.07.2003 No. 1102-IV [On the Burial and the Burial Business (No. 1102-IV)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1102-15>
- [18] Verkhovna Rada of Ukraine. (2018, May 17). *Pro zastosuvannia transplantatsii anatomichnykh materialiv liudyny*. Zakon Ukrainy 17.05.2018 No. 2427-VIII [On the application of transplantation of anatomical materials to a person (No. 2427-VIII)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19>
- [19] Ministry of Health of Ukraine. (2018, October 31). *Pro vnesennia zmin do Dovidnyka kvalifikatsiynykh kharakterystyk profesii pratsivnykiv. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy 31.10.2018 No. 1977* [On Amendments to the Handbook of Qualifying Characteristics of the Occupations of the Workers: (No. 1977)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1977282-18?lang=en>
- [20] Cabinet of Ministers of Ukraine. (2017, December 27). *Pro zatverdzhennia Poriadku provedennia konkursu na zainiattia posady kerivnyka derzhavnoho, komunalnoho zakladu okhorony zdorovia*. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy 27.12.2017 No. 1094 [On approval of the Procedure for holding a competition for the post of head of the state, municipal health care institution (No. 1094)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1094-2017-%D0%BF>
- [21] Cabinet of Ministers of Ukraine. (2017, December 27). *Pro sposterezhnu radu zakladu okhorony zdorovia ta vnesennia zmin do Typovoi formy kontraktu z kerivnykom derzhavnoho, komunalnoho zakladu okhorony zdorovia*. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy 27.12.2017 No. 1077 [On the Supervisory Board of the Health Care Institution and Amendments to the Standard Form of Contract with the Head of the State, Municipal Health Care Institution (No. 1077)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1077-2017-%D0%BF?lang=en>
- [22] Cabinet of Ministers of Ukraine. (2014, July 23). *Pro zatverdzhennia Prymynnoho polozhennia pro opikunsku radu pry zakladi okhorony zdorovia*. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy 23.07.2014 No. 517. [On Approval of the Model Regulations on the Board of Trustees at the Health Care Institution (No. 517)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0517282-14?lang=en>
- [23] Cabinet of Ministers of Ukraine. (2018, March 28). *Pro zatverdzhennia Polozhennia pro systemu bezperervnoho profesiinoho rozvytku fakhivtsiv u sferi okhorony zdorovia*. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy 28.03.2018 No. 302 [On approval of the Regulation on the system of continuous professional development of health care professionals (No. 302)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2018-%D0%BF>
- [24] Ministry of Health of Ukraine. (2019, February 22). *Deiaki pytannia bezperervnoho profesiinoho rozvytku likariv*. Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia 22.02.2019 No. 446 [Some Issues of Continuing Professional Development of Doctors (No. 446)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0293-19>
- [25] Cabinet of Ministers of Ukraine. (2019, November 14). *Pro samovriaduvannia medychnykh profesii v Ukraini*. Zakonoproekt 14.11.2019 No. 1445 [On self-government of the medical professions in Ukraine (No. 1445)]. [in Ukrainian]. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67395
- [26] Verkhovna Rada of Ukraine. (1987, October 1). *Madrydska deklaratsiia pro profesiinu avtonomiiu i samoupravlinnia likariv*, pryiniata 39-iu vsesvitnioiu medychnoiu asambleieiu u zhovtni 1987 roku [Madrid Declaration on Professional Autonomy and Self-Government of Doctors, adopted by the 39th World Medical Assembly in October 1987]. [in Ukrainian]. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/990_025
- [27] Verkhovna Rada of Ukraine. (2019, December 3). *Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakoniv Ukrainy shchodo likvidatsii shtuchnykh biurokratychnykh barieriv ta koruptsiohennykh chynnykiv u sferi okhorony zdorovia*. Proekt Zakonu Ukrainy 03.12.2019 No. 306-IX [On amendments to some laws of Ukraine on the elimination of artificial bureaucratic barriers and corruption factors in health care. Draft Law

- of Ukraine (No. 306-IX). [in Ukrainian]. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=2429&skl=10
- [28] Verkhovna Rada of Ukraine. (2019, December 5). *Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy, spriamovanykh na pidvyshchennia dostupnosti likarskykh zasobiv, medychnykh vyrobiv ta inshykh tovariv, yaki zakupovuyutsia Osoboiu, upovnovazhenoiu na zdiisnennia zakupivel u sferi okhorony zdorovia*. Proekt Zakonu Ukrainy 05.12.2019 No. 2538 [On amendments to some legislative acts of Ukraine aimed at increasing the availability of medicines, medical devices and other goods purchased by a person authorized to carry out health care purchases. The Draft Law of Ukraine (No. 2538)]. [in Ukrainian]. Retrieved from http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67552
- [29] Verkhovna Rada of Ukraine. (1996, April 4). *Pro likarski zasoby*. Zakon Ukrainy 04.11.2018 № 123/96-VR [On Medicinal Products (No. 123/96-VR)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/123/96-%D0%B2%D1%80>
- [30] Verkhovna Rada of Ukraine. (1995, February 15). *Pro narkotychni zasoby, psykhotropni rechovyny i precursory*. Zakon Ukrainy 18.12.2019 No. 60/95-VR [On Circulation of Drugs, Psychotropic Substances, Their Analogs and Precursors in Ukraine (No. 60/95-VR)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80>
- [31] Verkhovna Rada of Ukraine. (2019, April 25). *Pro zabezpechennia funktsionuvannia ukraïnskoi movy yak derzhavnoi*. Zakon Ukrainy 25.04.2019 No. 2704-VIII [On ensuring the functioning of the Ukrainian language as a state language (No. 2704-VIII)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19>
- [32] Verkhovna Rada of Ukraine. (2015, March 19). *Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakoniv Ukrainy shchodo zabezpechennia svoyechasnoho dostupu patsientiv do neobkhidnykh likarskykh zasobiv ta medychnykh vyrobiv shliakhom zdiisnennia derzhavnykh zakupivel iz zaluchenniam spetsializovanykh orhanizatsii, yaki zdiisniuiut zakupivli*. Zakon Ukrainy 01.01.2019 No. 2629-VIII [On amendments to some laws of Ukraine on ensuring timely access of patients to necessary medicines and medical devices through public procurement with the involvement of specialized procurement organizations (No. 2629-VIII)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/269-19>
- [33] Verkhovna Rada of Ukraine. (2014, October 14). *Pro zapobihannia koruptsii*. Zakon Ukrainy 14.10.2014 No. 1700-VII [On Prevention of Corruption (No. 1700-VII)]. [in Ukrainian]. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>
- [34] Anishchenko, M. A. (2019) *Perspektyvnyi rozvytok pravovoi osvity u sferi okhorony zdorovia yak harantiia realizatsii medychnoi reformy v Ukraini* [Perspective development of legal education in the field of health care as a guarantee of medical reform implementation in Ukraine]. *Current issues in pharmacy and medicine: since and practice*, 12(1), 67-73. [in Ukrainian]. <https://doi.org/10.14739/2409-2932.2019.1.159137>